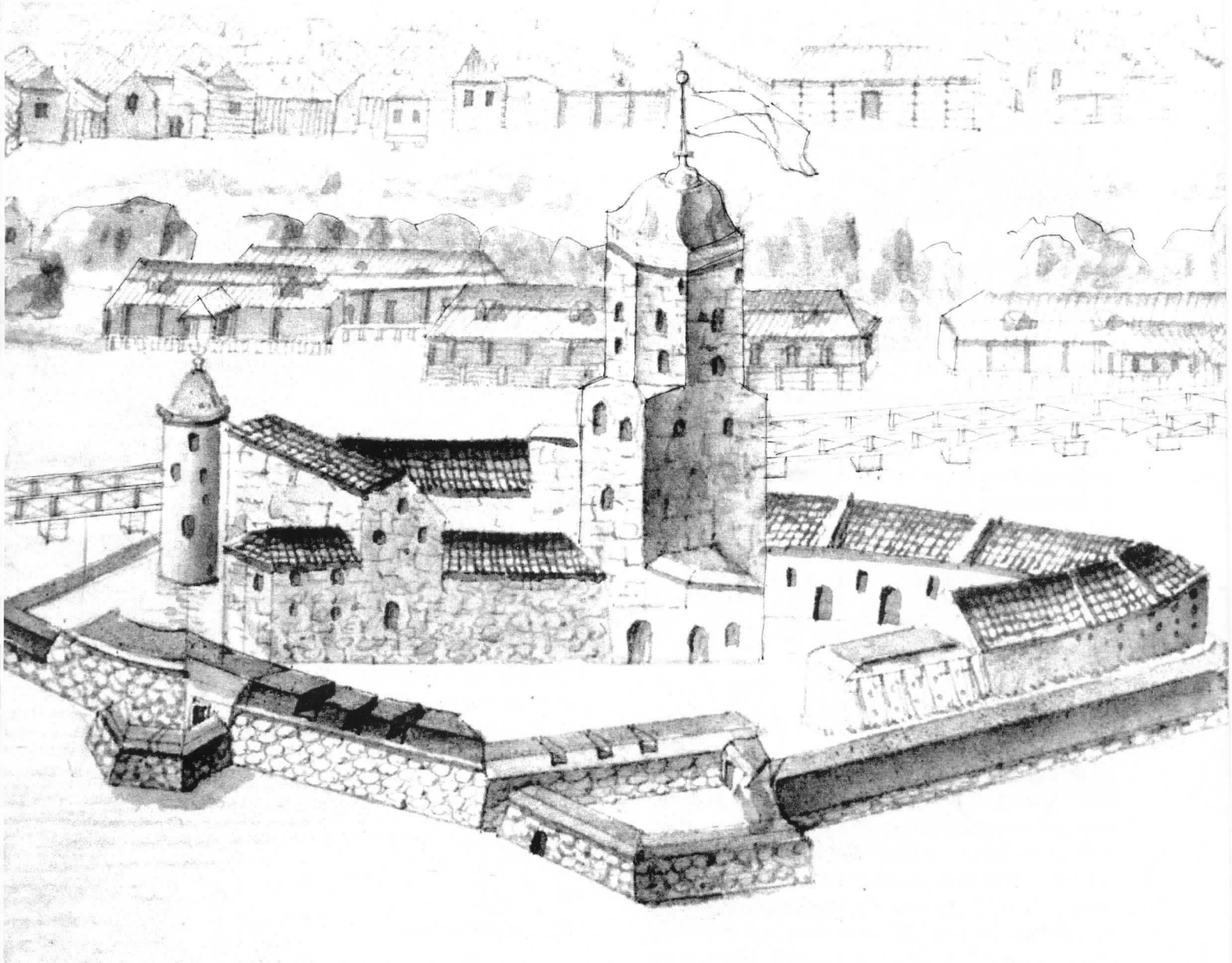

Koskelaiset

SUKUSEURAN
JÄSENLEHTI

15.05.2003

N:o 23

Viipurin linna v. 1780. Taustalla Pyhän Annan Kruunun ranta-aittoja

15.5.2003

Juuret Karjalassa

Koskelaisten Sukuseura on alusta lähtien pitänyt tärkeänä korostaa karjalaisia juuriaan. Seura onkin Karjalan Liittoon ensimmäisenä liittynyt sukuseura. Seuran esittely löytyy myös liiton Etelä-Karjalan alueellisen sukuseuratoimikunnan julkaisemasta Juuret Suvussa- teoksessa, jonka toinen painos ilmestyy tämän kevään aikana.

Me koskelaiset polveudumme entisen Viipurin maalaiskunnan, sittemmin runsaan parinkymmenen vuoden ajan itsenäisenä toimineesta Vahvialan kunnasta. Siellä sukumme ennätti asua ainakin 1600-luvun alkupuolelta asti. Mistä ja milloin esi-isämme sinne olivat tulleet, sitä emme tiedä, mutta yli 350 vuoden ajalta olemme voineet kirjallisista lähteistäkin sukumme vaiheita seurata.

Kun suvun syntysijoilta oli Viipuriin vain pari peninkulmaa, on luonnollista, että Viipurilla oli läänin ja koko Itä-Suomen pääkaupunkina tavallista suurempi vaikutus koskelaisten elämään. Viipurissa käytiin jo vuosisatoja markkinoilla kauppatorin ohella Punaisenlähteen torilla, hevosmarkkinoilla taas Linnansillan kupeessa. Ajan mittaan käytiin yhä enemmän myös koulu Viipurissa ja suoritettiin asepalvelusta sen varuskunnissa.

Viipurissa käytiin paljon työssä myös Vahvialasta, etenkin Nurmista ja Hovinmaalta rautateitse. Muuttoliike esikaupunkeihin alkoi jo 1800-luvun puolella, jolloin yhä enemmän koskelaisia asui 1930-luvulla jo Viipurin kaupungissa ja maalaiskunnassa kummallakin puolella Viipurinlahtea.

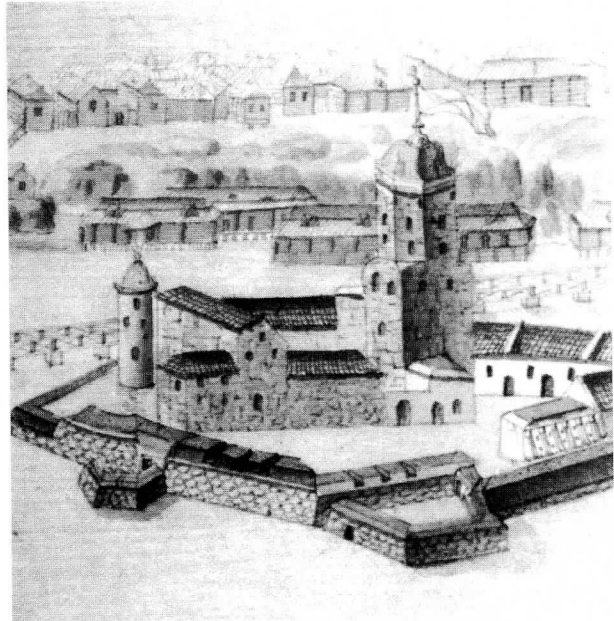
Viipurin linnan perustamisesta tulee tänä vuonna kuluneeksi 710 vuotta. Samaan aikaan vietetään kaupungin 600-vuotisjuhlia. Sen kunniaksi käsitellään lehtemme tässä numerossa Viipurin kaupungin ja läänin oloja n. 400 vuotta kestäneen Ruotsin vallan ajalta. Läänin vaiheita vuosisatojen saatossa tulee varsin perinpohjaisesti valaisemaan Viipurin läänin viisiosainen historia, josta tänä vuonna ilmestyy sen ensimmäinen osa. Kirjan kustantaa Karjalaisen Kulttuurin Edistämissäätiö.

Tänä vuonna on vuorossa sukuseuran joka toinen vuosi pidettävä sääntömääräinen kokous. Kun suvun syntysijat ovat Vahvialassa ja jäsenistäkin valtaosa on lähtöisin Vahvialan kunnan alueelta, pidetään vuosikokous tällä kertaa Vahviala -päivän yhteydessä 6. heinäkuuta Porvoossa. Juhlapaikka on Linnankosken Lukio keskeillä kaupunkia. Juhlapuhujana on tri Ilmari Susi-

luoto, joka tunnetaan paitsi armoitettuna esiintyjänä ennen kaikkea monista Karjalaa koskevista teoksistaan.

Yhdistetään siis kaksi hyvää asiaa samalla kertaa ja osallistutaan myös Vahviala - juhlaan. Toivotan kaikki jäsenet omaisineen ja ystävineen tervetulleeksi sekä juhlaan että vuosikokoukseen.

Heikki Koskelainen

Viipurin vaiheita Ruotsin vallan aikana

1293 Viipurin linna perustetaan

1323 Ruotsin valta vahvistetaan Pähkinäsaaren rauhassa.

1300-luvun jälkipuolisko: Fransiskaani luostari (Harmaat veljet) niemen pohjoisrannalle

1300-luvun loppu: Dominikaani luostari (Mustat veljet) etelärannalle

1403 Viipuri saa kaupunginoikeudet

1475 Kivisen kaupunginmuurin rakentaminen alkaa

1495 Viipurin pamaus (räjähdys linnan Pyhän Andreaksen tornissa)

1547-50 Pyöreä torni rakennetaan

1550-50-luvulla suuria muutostöitä linnassa

1575-81 Äyräpään ja Pantsarlahden bastionit rakennetaan

1652 Raatihuoneen torni muutetaan kellotapuliksi

1700-21 Suuri Pohjan sota

1710 Venäläiset joukot valloittavat Viipurin

1721 Uudenkaupungin rauha. Venäläisen ajan alku.

Ruotsin vallan aika Viipurin läänissä

Ruotsin vallan aika kesti Viipurin läänissä 1200-luvulta aina 1700-luvun alkuun. Venäjä valloitti Kaakkois-Suomen 1710 ja Uudenkaupungin rauhassa 1721 raja vedettiin suunnilleen samoin kuin se on tänäkin päivänä. Sota olikin ollut Ruotsin vallan aikana varsin tavallinen olotila. Niinpä akateemikko Kustaa Vilku- na toteaa eräässä kirjoituksessaan, että esim. 1555-1721 Ruotsi-Suomi kävi sotia peräti 112 vuotta.

Viipurin lääni oli virallisestikin kuulunut Ruotsin valtakuntaan Ruotsin ja Novgorodin kesken 1323 tehdyn rauhan jälkeen. Eriasteisia sotia ja rajakahakoita käytiin rauhasta huolimatta myös tämän jälkeen, erityisesti sitten kun Moskova oli kukistanut Novgorodin (1476) ja halusi laajentua pohjoiseen ja länteen. Kuuluista Viipurin pamaus 1495 tapahtui tämän venäläisen sotaretken aikana.

Kristinusko oli tullut jo 1100-luvulla Ruotsista alun perin ristiretkien muodossa. Myös Tyrgils Knuutinpojan retki 1293, joka johti Viipurin linnan perustamiseen, luetaan niihin kuuluvaksi kolmantena ristiretkenä. Näin roomalaiskatolinen kirkko tuli Suomen länsi- ja eteläosiin Viipuria myöten. Mutta myös idästä tehtiin ristiretkiä Novgorodista käsin, jolloin kreikkalaiskatolisella kirkolla oli Karjalan kannaksella vahva edustus.

Roomalaiskatolinen kirkko loi pohjan länsimaiselle yhteiskuntajärjestykselle Suomessa. Hallinto muodostui varsin nopeasti samanlaiseksi kuin Ruotsissa. Maa jakautui linnalääneihin ja ne taas vouti- ja kihlakuntiin. Päälinnat olivat edelleenkin ruotsalaisten tai muiden ulkomaalaisten linnanherrojen hoidossa, mutta oikeusvirkamiehet ja voudit olivat kotimaan miehiä. Uudistettu Maunu Eerikinpojan yleinen maanlaki (1442) oli voimassa myös Suomessa.

Kirkon johdossa oli Turun piispa, jotka keskiajalla olivat useimmiten suomalaisia.. Viipuri oli Turun jälkeen toiseksi suurin Suomen kuudesta kaupungista. Siellä oli myös sekä dominikaani- että fransiskaani- luostari eli kolmasosa koko Suomen luostareista. Uskonpuhdistuksen jälkeen myös Viipuriin tuli piispanistuin ja Viipurin piispa Paavali Juusten tuli Mikael Agricolan kuoleman jälkeen Turun piispaksi.

Useimmat Ruotsin käymät sodat sivusivat myös Suomea, jollei muuta niin sotaveroina. Karjalasta lähdettiin sotaan taas 1500-luvun loppupuolella. Silloin Venäjän sota kesti 25 vuotta vuosina 1570-95. Sen aikana ruotsalais-suomalaiset joukot valloittivat Viron ja Inkerinmaan samoin kuin Venäjään aikaisemmin kuuluneen Käkisalmen lähitieneineen. Täyssinän rauhassa v. 1595 Ruotsi piti Viron ja Narvan, mutta menetti valloittamansa Käkisalmen läänin.

Rauhan aikaa ei kuitenkaan kestänyt kauan. Sodan kustannuksiin, jatkuvasti kasvaviin veroihin, sotaväenottoihin ja sotaväen muonitukseen eli linnaleiriin kyllästyneet talonpojat aloittivat vastarinnan, josta

syntyi Nuijasodaksi kutsuttu sisällissota 1595-96, jota mm. professori Heikki Ylikangas on kuvannut tunn- tussa teoksessaan ”Nuijasota”. Talonpoikien kapina oli suunnattu aatelisia vastaan, sillä nämä sälyttivät sota- väen kustannukset varsin yksipuolisesti talonpoikien kannettavaksi. Vaikka sota ei levinnytkaan Viipurin lääniin, eivät olosuhteet täällä juurikaan poikenneet muualla Suomessa vallinneista.

Maaseutu oli 1500-luvun loppupuolella köyhtynyt ja autioitunut. Suomen maatalojen lukumäärä laski Ylikankaan mukaan noin 35 500:sta vuonna 1566 noin 29 000:een vuonna 1593. Näistäkin oli 5000 autioti- loja. Nuijasota päättyi talonpoikien tappioon ja siinä menetti henkensä 2500- 3000 talonpoikaa, mikä vas- tasi lähes 10 % maatalojen lukumäärästä. Tämäkin edisti osaltaan maatalojen autioitumista.

Nuijasodan rasituksista ei vielä ollut selvitty, kun suomalaiset olivat taas mukana Ruotsin suurvaltaa rakentamassa. Jakob de la Gardien johdolla valloitet- tiin uudelleen Käkisalmi 1611, sitten Novgorod ja kolkuteltiin vuosikautia Moskovan portteja, mistä loru ja lisänimi: ”Lähtee suvi, lähtee talvi, vaan ei lähde Laiska-Jaakko”.

Stolbovan rauhassa 1617 Ruotsi sai Käkisalmen läänin ja Inkerinmaan. Tällöin alkoi 100 vuotta kestä- nyt Ruotsin mahtavuuden aika. Suomenkin alue oli silloin suurimmillaan ja muodosti pohjan tulevan it- senäisen Suomen rajoille.

Sodat saattoivat olla kuninkaille ja sotapäälliköille kunniaksi, mutta kansalle ne olivat rasitus. Esimerkiksi 30-vuotisen aikana oli vuosittain 13000-18000 suo- malaista aseissa. Se oli todella paljon maalle, jossa oli tuohon aikaan vain puolisen miljoonaa asukasta.

Suomen taloudellista vaurastumista estivät sotava- rustelun lisäksi lukuisat kato- ja nälkävuodet. Kustaa Vilkun mukaan nälkä oli 1500-1800-luvun ihmisen arkea, sillä vähintään kerran kymmenessä vuodessa ihmiset näkivät nälkää ja joutuivat hengenpitimekseen syömään pettua, marjoja ja jäkälää. Erityisen paha oli nälänhätä suurten kuolonvuosien 1696-97 aikana.

Talvi 1695 alkoi hirmuisella pakkasella ja moni ihminen kuoli yksinkertaisesti viluun. Seuraava vuosi oli edellisen kaltainen. Helmikuussa 1696 jäät suliv- vat, mutta maaliskuussa iski ankara ja pitkä takatalvi. Jää peitti maan heinäkuussa ja syyskuu tuli jo elo- kuussa. Ruokavarastot oli kulutettu loppuun jo aiem- min. Nälkiintyneet ihmiset lähtivät liikkeelle suurina joukkoina etsimään suuhunpantavaa, levittivät saira- uksia, kuolivat lähes seisaalleen ja kertoivat todellisia kauhutarinoita. Kaikkiaan n. 150 000 henkeä eli lähes kolmasosa maan sen hetkisestä väestöstä menehtyi näiden vuosien aikana.

Karjalan kannas ja Viipurin seutu joutui kokemaan edellä kuvatut raskaat ajat vieläkin kovempina kuin muu Suomi - lukuun ottamatta nuijasotaa, joka vain osittain sivusi Karjalan Kannasta. Sen sijaan täällä saatiin myös oma osuus läänityslaitoksen rasitukse- ta. Ruotsin suuruuden luoja, sotapäälliköitä ja muita- kin, kuten kuningatar Kristinan suosikkeja palkittiin läänityksillä. Tukholmasta katsoen Suomi soveltui hyvin tähän tarkoitukseen. Yhteensä oli Kristinan hal-

lituksen loppuaikoina 1650-luvulla Einar Juvan mukaan 2/3 maasta ja puolet vakituksista veroista annettu lahjaksi, Pohjanmaa ja Käkisalmen lääni miltei kokonaan. Myös ahdas ja ankaraan säännöstelyyn johtanut merkantilistinen talouspolitiikka suosi valtakunnan keskusta ja vaikutti haitallisesti Suomen taloudelliseen kehitykseen. Läänityslaitosta ruvettiin kuitenkin 1680-luvulla purkamaan panemalla toimeen ns. iso reduktio, jolloin valtion verotulot lisääntyivät huomattavasti. Kun samaan aikaan sodatkin joksikin aikaa vähenivät, saatiin valtion asioita muutenkin kuntoon.

Ruotsi oli 1600-luvulla suurvalta. Einar Juva toteaa, että se luotiin sodan tietä ja että se olisi ollut mahdotonta, ellei valtakuntaa olisi sisäisesti lujitettu ja rakennettu kestävämmän siltä vaadittavaa tavatonta voimaponnistusta. Tässä työssä oli pääperiaatteena keskitys, joka pantiin toimeen sekä siviili- että sotilashallinnollisella, oikeudenkäytön, taloudellisella ja kirkollisella alueella. Kaikki langat koottiin Tukholmaan, jonne perustettiin keskusvirastoja. Maakunnallisuus lopetettiin, maapäivien tilalle tuli valtiopäivät, sotilais- ja siviilihallinto erotettiin jne. samalla hävisi paljon sitä erikoisasemaa, mikä Suomella oli ollut aiemmin. Keskittämisestä seurasi myös, että ruotsin kieli valtasi alaa suomalaisen sivistyneistön keskuudessa ja siitä alkoi tulla virkakielen lisäksi myös perhe- ja seurustelukieli samalla kun suomalaisten kansallistunto heikkeni.

Ruotsin vallan aikainen Viipuri

Viipuri oli aikanaan myös Suomen kansainvälisin ja monikielisin kaupunki. Ensi luulemalta tämä voi nykysuomalaisen korvissa kuullosta yllättävältä, sillä sijaitsihan Viipuri keskellä täysin suomalaista asutusta. Syitä tähän on useita; Viipuri oli Itä-Suomen keskus, siellä oli läänin hallinto, mutta ennen kaikkea se oli kauppakaupunki.

Jo kaupungin perustamisen aikaan 1403 Viipuri oli Ruotsin valtakunnan tukikohta itää vastaan ja tärkeä kauppapaikka, josta voi kontrolloida Viipurinlahden ja Laatokan välistä kauppareittiä. Saksalaiset, hollantilaiset ja baltit kävivät kauppaa Viipurin kautta ja monet myös asettuivat asumaan kaupunkiin. Saksalaisten vaikutusvaltaa lisäsi heidän varakkuutensa ja kauppasuhteensa, ruotsalaiset olivat taas usein kytköksissä linnaan, mutta heissä oli myös kauppiaita ja käsityöläisiä. Ruotsinkielisen väestön määrää lisäsi osaltaan myös se, että monista suomenkielisistä tuli vähitellen sosiaalisen nousun ja kielitaidon omaksumisen myötä ruotsinkielisiä.

Kaupungin alue oli 1500-luvulle saakka varsin pieni. Kaupunki eli linnan varjossa ja vasta 1500-luvun loppupuolella sen muurit ulottuivat Panssarlahden valleilta Äyräpään Bastionille ja edelleen Pyöreän tornin kautta Salakkalahteen. Asutusta oli tätä ennen levinnyt kaupungin muurin ulkopuolelle myös Siikaniemeen.

1600-luku oli Viipurissa aikaisempia vuosisatoja rauhallisempi ja mahdollisti taloudellisen nousun. Kauppaolot olivat vakiintuneet valtaporvariston ollessa sak-

salaisia ja ruotsalaisia. Kaupungissa oli 1640-luvun tienoilla n. 3500 asukasta, joista suomalaisia oli eniten. He olivat enimmäkseen työväkeä, kantajia, ajureita, soutajia, palvelusväkeä, pikkuporvareita ja käsityöläisiä. Osa käsityöläisistä oli kuitenkin ulkomailta muuttaneita kultaseppiä, turkkureita ja satulaseppiä.

Kaupungin keskusta sai lähes nykyisen muotonsa 1627-28 raivonneiden tuhoisien tulipalojen jälkeen uudistetussa asemakaavassa. Tältä ajalta ovat myös pääosin peräisin keskustan suomalaisen ajan kadunnimet samoin kuin vieläkin paikallaan oleva vanhan raatihuoneen torni, joka 1600-luvun puolivälissä muutettiin suomalaisen kirkon kellotapuliksi. Tällöin rakennettiin myös Linnasta Inkerinmaalle päin johtava Kuningattarenkatu (myöhemmin myös Kuninkaankatu ja Katarinankatu), josta suomalaisella kaudella tuli Linnankatu. Vilkkain liikekatu oli tuohon aikaan kuitenkin Pyöreään torniin päättynyt Karjaportinkatu. Piispankadulla oli Piispan talon lisäksi myös eräs kaupungin komeimmista taloista eli Borchardin talo, jossa myös keisarinna Katarina Suuri oli sittemmin kaupungissa vieraillessaan yöpynyt.

Uuteen aikaan

Viipurissa ja sen lähipiirissä näyttää Ruotsin vallan aika olleen tavallisenkin kansan kannalta huomattavasti parempaa kuin maassa keskimäärin. Olihan Viipuri tuohon aikaan Turun ohella Suomen toinen ”oikea” kaupunki: Se oli Itä-Suomen keskus omine läänineen, piispanistuimineen, raateineen ja edustajineen Tukholman valtiopäivillä. Viipurilla oli myös oma varuskunta laivamieskompanioineen ja tykistöineen. Lähiseutujen asukkaille kaupungin läheisyys antoi mahdollisuuden päästä kaupunkiin ja sen lähistölle työhön sekä myydä elintarvikkeita, jolloin se toi sekä välittömästi että välillisesti monin tavoin elantoa myös kaupungin muurien ulkopuolelle.

Alussa esitettyä kuvausta jatkuvista sodista, nälänhädistä ja muista Ruotsin vallan ajan koettelemuksista ei pidä kuitenkaan lukea siten, että se olisi ollut Suomen kansan kannalta yksinomaan onnetonta aikaa. Jos pidämme vertailukohtana ruotsalaisia, niin olomme ja elomme täällä Itämaassa on ollut selvästi ankeampaa. Mutta vielä heikompi olisi tilanteemme, jos olisimme aikanaan jääneet Novgorodin vallan alle. Ruotsi sitoi meidät länsimaiseen kulttuuriin. Luterilaisuus sekä pohjoismainen oikeus- ja hallintojärjestys opettivat kovaan työhön sekä rehellisyyteen ja lainkuuliaisuuteen. Siitä oli meidän karjalaisten hyvä jatkaa kun Viipurin lääni Isonvihan jälkeen v. 1720 virallisestikin osaksi Venäjää ja sittemmin 1812 osaksi Suomen Suuriruhtinaskuntaa.

Heikki Koskelainen

Lähteet: Ulla-Leena Kauppi - Mihail Miltsik:
Viipuri Vanhan Suomen pääkaupunki
Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 1993

Einar Juva - L A Puntila:
Katsaus Suomen historiaan
Otavan Iso Tietosanakirja

Murretesti

Kotimaisten kielten tutkimuslaitoksen testi
www.kotus.fi/cgi-bin/murretesti.cgi

Tässä on kymmenen kysymystä murre sanoista. Valitse mielestäsi oikea vaihtoehto.

Vastaukset viimeisellä sivulla

1. Onko huittu
 - kärki, latva
 - metsäpolku
 - mielitietty, heila
2. Sanalla kaivata on Karjalassa ja Savossa jokin seuraavista merkityksistä. Mikä niistä?
 - haudata, lapioida umpeen
 - petkuttaa, narrata
 - kannella, kieliä
3. Jukolauta on paitsi kirosana myös tietyn tyyppinen lauta. Mikä seuraavista?
 - reen jalasten kärkiä yhdistävä lauta
 - keinulauta
 - leikkuulauta
4. Etelä-Pohjanmaalla joku voi kertoa olevansa kaupunginajatuksissa. Onko hän silloin
 - omissa ajatuksissaan, hajamielisenä
 - kaupunkiin lähtöä suunnittelemassa
 - peloissaan, kauhuissaan
5. Huilaamisella tarkoitetaan yleiskielessä lepohteen pitämistä. Mikä merkitys sanalla on seuraavassa pohjoissuomalaisessa esimerkissä: ”Kyllä met karhumiehet osathan huilata.”
 - ampuu
 - laulaa
 - hiihtää, kulkea nopeasti
6. Onko savolaisten kaakana
 - metsäkana
 - käki (”Kukkuu, kukkuu, kaakana kukkuu”)
 - etäällä, kaukana
7. Onko murteiden karpaasi
 - urheilija
 - vitsa, piiska
 - iso mies
8. Karjalan kannaksella on ennen voitu sanoa: ”Käiks hänest tuost nurkast jottai höllää?”
Onko sanan höllä merkitys tässä
 - irtonainen, löysä
 - höyry, ilmavirta, veto
 - rapina, kopistelu
9. Lapselle on sanottu: Tuuppas lähemmäks, niin mie käytän sinnuu harakankirkossa.” Mitä harakankirkossa käyttämisellä tarkoitetaan?
 - nurkkaan häpeämään panemista
 - pakottamista kulkemaan aikuisen jalan alta tai haarojen välistä
 - potalle istumaan panemista
10. Onko henkipussi Lounais-Suomessa
 - keuhkopussi
 - kalan uimarakko
 - yksinäisen ihmisen seuralainen, kumppani

Oikeat vaihtoehdot sivulla 8

Lahja Kallberg 85 vuotta

Lahja syntyi Vahvialan Koskelan kylässä 21.3.1918. Siellä kosken rannalla oli lapsuuden koti, jossa hänen kehtonsa keinahteli. Lahjan vartuttua työikäiseksi tapahtui niin, että kirkonkylän Maitolassa oli vastaanottaja lomalla ja Lahja joutui tähän tehtävään lomittajaksi. Siitä tuli innostus lähteä meijerialalle, ja se tie johti hänet Enson kautta Käkisalmeen ja Kuokkalaan.

Syksyllä 1939 ennen sodan syttymistä alkoi rajaseudun evakuointi ja maidon vastaanotto lakkasi meijerissä. Saman aikaan rajavartiosto lisäsi turvallisuustoimiaan, ja he pyysivät Lahjaa lottana vapaaehtoistyöhön. Sota syttyi yllättäen ja evakkoon lähtijät pakenivat läpi tykkitulen, joka ukkosenjyrinän tavoin ympäröi pakenevia. Edellisenä päivän oli pesty pyykkiä, mutta ne jäivät ullakon narulle kuivumaan. Vain villatakki päällä ja ilman päällysvaatteita lähdettiin hevosen vetämässä reessä pakomatalle.

Lottana Lahja palveli tämän jälkeen isänmaata uskollisesti kuusi vuotta. Sotaretkellä löytyi myös Matti elämänkumppaniksi. Yhteinen elämä alkoi vuodesta 1945 Jämsän pitäjässä Keski-Suomessa.

Lahjan syntymäpäivää vietettiin sekä vanhamoiossa Porvoossa että Jämsässä sukulaisten ja suuren ystäväjoukon seurassa. Sydämelliset onnittelet pirteälle, elämänmyönteiselle ja humoristiselle Lahjalle. Terveyttä ja kaikkea hyvää jatkossakin.

Sisaresi Kerttu

Sieniretki Hapenensaareen

Sain syksyllä 1980 kutsun vierailuun Neuvostoliittoon. Talvisodan alkamisesta oli kulunut 51 vuotta. Neuvostoliitossa elettiin nyt aivan uutta aikakautta, avoimuuden ja rakennemuutosten aikaa. Sen seurauksena moni suomalainen oli vapaampien matkustussääntöjen ansiosta päässyt käymään entisillä kotitankuvillaan itärajan takana.

Suurella naapurilla oli nyt erinomainen tilaisuus kirjoittaa uutta ystävyshistoriaa. Eikä vain virallisella vaan ihan henkilökohtaisellakin tasolla, puolin ja toisin. ”Tule etsimään, näkemään ja kokemaan entisen kotiseutusi kosketus 46 vuoden poissaolosi jälkeen.” Näin se kutsu kuului. Minä tulen, do svidanija.

Parin viikon ajan sain nauttia yksityiskodissa venäläisestä vieraanvaraisuudesta, sellaisesta josta vain kirjoissa olin lukenut. Liikuimme autolla monilla seuduilla ja Viipurissa lähes päivittäin ja kerran Leningradissa. Oppaani Miska oli lukenut mies ja hallitsi neljää kieltä. Täytyi ihmetellä kuinka hyvin hän oli perehtynyt nykyisen kotiseutunsa Karjalan historiaan. Olipa hyväoppisena opetellut ei vain pitäjien vaan myös kylien, jopa monien talojenkin suomalaiset nimet.

Eräänä päivänä päätimme lähteä syksyiselle sieniretkelle Viipurinlahden eli Suomenveden ranta-alueelle, siellä suunnilleen Hapenensaaren kohdalle. Kirjailija Benedict Ziliacus on julkaissut tästä Emilisänsä omistamasta kotisaarestaan ja -kartanostaan kirjan nimellä ”Kertomus kadonneesta saaresta”. Heillä oli siellä mm. 300 omenapuuta kasvamassa satoa viipurilaisten tarpeisiin. ”Suomenlahden sopukan Hapene edustaa yhtä kiehtovinta, käytännössä miltei kadonnutta unelmaa: onnellista saarta valtamereissä.” (Näin Marja Niiniluoto kirja-arvosteluun Helsingin Sanomissa 28.10.1990.)

Vaelsin yksin ja omissa aatoksissani lähellä meren rantaa, mutta sienet olivat nyt sivuasiana. Tiesin, että juuri näissä maisemissa käytiin kesällä 1944 verisiä taisteluita vihollisen maihinnousuyrityksiä vastaan. Suomalaiset sotilaat, nuo vapaan Suomen itsenäisyyden puolustajat tuhosivat kokonaisen vihollisen pataljoonan Hapenen puistoon ja saunarantaan. Ratkaisuvia taisteluita käytiin juuri nyt maisemissa, jotka olivat vanhinta Suomea, rakasta maata, verisintä ja himotuinta maata monen valloittajan haaveissa vuosisatojen saatossa.

Kuljin kuin unessa katsellen tätä taistelumaastoa. Tiesin senkin, että pari vuotta itseäni vanhempi lapsuuteni leikkiveri, naapurin poika, joutui kahden viikon sotakoulutuksen jälkeen puolustussotaan juuri näille alueille.

Luonto oli ollut lempeä 46 vuoden aikana. Syyskesän kosteus oli koristanut pommikuopan, taisteluhaudat ja poteroiden pohjat. Koskematon sammal

reunusti tuon valtavan suuren pommikuopan niin tavasti kuin se olisi ollut ihmiskäden jäljiltä. Sen vierellä, sodan kauhut nähneenä ja kokeneena, kasvoi valtavan suuri kuusipuu. Omia juuriensa, maatansa ja omaa syntymäpaikkaansa sekin oli puolustanut - ja siinä taistelussa pahasti haavoittunut. Aikansa se oli itkenyt pihkaiset kyynelensä rungolleen ja siihen ne olivat kovettuneet sotilaiden kypärien kokoisiksi paakuiksi.

Mitä se kuusi, silloin itsekin nuoruusikäisenä, oli nähnyt vartiopaikaltaan. ”Hurme vuoti sankareiden suonista. Joku veti lämmintä ruumista luotistateessa kokoamispaikalle. Kalpeita, 1926 syntyneitä nuoria äitien poikia riekaleisin raajoin, vuotavina tuskin enää elävinä. Joku kontaten rikkirevityin raajoin itse kuljemassa sidontapaikalle.” Näin kertoi minulle itsekin sodassa pahoin haavoittunut kuusipuu.

Järkyttävä oli myös tarina tataari Garief Giniatovista, joka kesällä 1944 makasi kolmisen viikkoa pahoin haavoittuneena Hapenensaaren entisessä saunarannassa ilman ruokaa ja vettä, kaksi kuollutta toveria seuranaan. Kuin ihmeen kautta tämä yli 50-vuotias säilyi hengissä, kunnes suomalaiset löysivät hänet ja toimittivat hoitoon. Toipuneena hänet tiittävästi palautettiin kotimaahansa aselevon solmimisen jälkeen.

Kotimatalla sienimetsästä poikkesimme Kiiskilän kartanon hylättyä päärakennusta katsomaan. Sen loiston päivistä kirjailija Aino Kallas kertoo teoksissaan, hän itse Kiiskilässä syntyneenä. Tuli siinä mieleen Eino Leino ja näiden kahden näissä maisemissa kerran eletty romanssi. ”Ruislinnun laulu korvissani soi, tähtkäpäiden yllä täysikuu. Kesäyön on onni omanani, kaskisavuun laaksot verhoutuu...”

Poikkesimme vielä Niemenlauta-nimisellä alueella, jossa taiteilija Hugo Simberg vietti tuotteliaita keskiään. Sielläkö hän lienee maalannut kuuluisan taulunsa ”Haavoittunut enkeli”.

Olihan meitä haavoittuneita yhden tarinan verran kerrottavaksi. Kuka sodassa, kuka rakkaudessa ja itsekin jollain lailla muistojeni haavoittamana tässä kyynelehtien, sotaveteraaneille kunniaa tehden.

Kerttu Waselius

Äitiä muistellen

Äitini Lyydia Saari, os. Koskelainen syntyi 6.11.1924 Vahvialan Koskelassa, Mattilan talossa. Hän oli Matti ja Edla Koskelaisen kahdeksasta lapsesta viides tytär. Koulunsa hän kävi synnyinpitäjässään. Talvisodan sytyttyä oli perheen lähdettävä evakkoon. Evakomatka suuntautui Punkalaitumen kautta Pöytyälle. Isä Matti asui jonkin aikaa perheen kanssa Pöytyällä Mattisen talossa kunnes sai asutustilan Artjärveltä.

Tyttäristä Eila ja Lyydia jäivät Pöytyälle, jossa kumpikin avioitui pitäjäläisen kanssa. Lyydia meni aviioon joulunpyhien aikaan 1944 Mikko Saaren kanssa. Perhettä kertyi neljä lasta, tasatahtiin tyttö, poika, tyttö ja poika. Pienen tilan hoito piti lasten hoidon ohella äidin kotona. Lapset kasvoivat 1950-luvun tyyliin. Eräänä keväisenä päivänä perhettä kohtasi kuitenkin suuri menetys, äiti jäi leskeksi 32-vuotiaana.

Isä kuolema toi toimeentuloon vajeen, ja niin äidin oli lähdettävä työhön kodin ulkopuolelle. Naapurissa oli Pöytyän Osuusmeijeri, jonne äiti pääsi työhön. Töitä riittikin Pöytyällä aina siihen asti kunnes meijereitä alettiin fuusioimaan ja lopettamamaan pieniltä paikkakunnilta. Äiti sai siirron Turkuun Maito-Auran meijeriin. Sinne hän kulki päivittäin 51 kilometrin matkan edestakaisin lähtien aamulla 5.20 bussilla ja palasi illalla 17.30 aikaan.

Turussa hän kävi työssä 65 -vuotiaaksi, eläkkeelle siirtymiseen saakka. Eläkepäivinä hän matkusteli ja kävi lastensa perheiden luona, kutoi sukia ja oli mukana seurakunnan kerhossa. Toimintaa riitti jokaiselle päivälle. Auttaminen kävi häneltä luonnostaan; milloin piti kitkeä jonkun naapurin tienvarsi puhtaaksi ja milloin kenenkin marjat kerätä pensaita.

Aikanaan alkoi ilmestyä lapsenlapsia, kaikkiaan kahdeksan ja yhtä monta lastenlapsenlasta. Kaikkia näitä äiti ja mamma myös muisti. Kun oli nimi- tai syntymäpäivä tai muu merkkipäivä, niin varmasti oli kortti tai kirje tulossa postista. Kullekin kolmelle jälkipolvelle hän opetti, miten ennen leikittiin luonnon materiaaleilla ja miten käsillä tehtiin kaikkea. Käpylehmiä tehtiin vielä viime kesänä. Hänelle olivat myös tärkeitä postin tuomat viestit lapsilta ja ystäviltä, joulukortit ja muut tervehdykset luettiin moneen kertaan.

Muutama vuosi sitten sattui hauska kommellus: naapuri oli leiponut limppuja ja oli laittanut yhden äidin postilaatikkoon. Myös postinjakajalla oli laatikkoon pistettävää ja nähdessään limpun hän otaksui sen olleen itselleen ja vei mukanaan. Naapuria hiukan ihmetytti, kun ei saanut limpusta mitään palautetta eikä äiti edes kiittänyt. Lopulta kuitenkin selvisi, että limppu oli mennyt väärin suihin. Seuraavalla kerralla lähetys kuitenkin meni perille.

Äitimme synnyinpitäjässä Vahvialassa kävimme vuonna 1991. Mukana oli suvun kolme muuta sisar-

ta ja enomies vaimoineen, minä sisareni ja miestemme kanssa. Menimme ensin Porvooseen ja sieltä bussilla kohti Viipuriin, jossa vaihdoimme venäläiseen linja-autoon. Siinä oli puupenkit ja muutenkin mielenkiintoiset oltavat. Oli mukava seurata Koskelaisen sisaruksia kun kotiseutu lähestyi. Ja kun sitten oltiin koulun ja muiden vanhojen muistojen lähellä, siinä oli iloa: Hei, muistat sie, täs myö oltii kerran, kun.. ja täss on se kivi ja täss on se, mist mentii sinne. Ja meill oli aina nii hauskaa lapsen. Kyllä oli muistoja joka tien mutkassa, joen varrella ja sillalla.

Lopulta pienen kävelyn jälkeen tultiin Mattilan tilan pihapiiriin; löytyi kaivo, porraskivet, akileijoja ja ukonhattuja. Oli jäljellä myös sorvarinpensas, joka oli kasvanut isoksi ja peitti koko pihakiven. Haapa-puut olivat vallanneet koko pihapiirin. Pihalla joimme kahvit ja shampanjat sekä söimme eväät, jotka olimme onneksi ottaneet mukaan, sillä nykyinen valtanpitäjä ei meitä olisi kyennyt ruokkimaan. Rapakivellekin yritimme kiivetä, mutta siinä emme onnistuneet. Sisarukset muistelivat, kuinka he olivat sen ympärillä monet leikit leikkineet.

Kevät oli kauneimmillaan. Vahvialan pitäjää kierrettiin, Koskelan koskella istuskeltiin ja katsottiin joen juoksua ja ihailtiin kaunista maisemaa. Vahvialan hautausmaalla sisarukset etsiskelivät äitinsä hautaa, mutta varmuuteen sen paikasta ei päästy.

Kävimme myöhemminkin kyseisillä paikoilla, mutta sisaruksia ei enää ollut yhtä monta. Ja jälleen yksi heistä on päässyt pitkän tien päähän. Äidille oli Pöytyällä kertynyt suuri ystävä- ja tuttavajoukko. Oli myös Eila-siskon perhe, jossa hän tapasi aina kaupamatkoilla kirkolle poiketa. Avulias ja auttavainen luonne tuli usein esiin äidistä, josta löytyi aina jotain iloista ja ilon aiheita. Nyt kotipiha on hiljainen. Ennen sen täyttivät ne monet linnut ja oravat, joita hän aina talvisin ruokki. Omaisten ja naapurien saattamana hänet siunattiin Pöytyän kirkkomaahan 28.12.2002.

Aila Nuija Yläne

(Valokuvassa vasemmalta Koskelaisen sisarukset Toivo Koskelainen, Lyydia Saari, Eila Mäki, Anja Mäkinen ja Vilma Koskelainen)

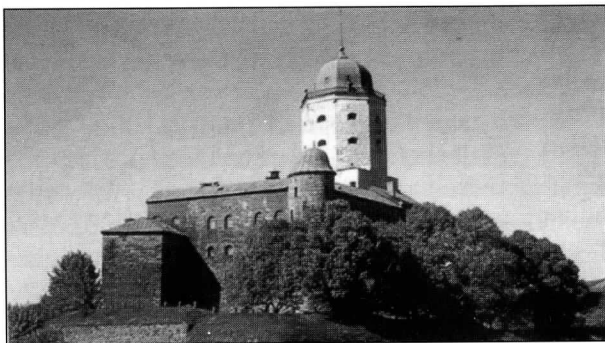
Vahvialan pitäjäjuhla 6.7.2003

Juhla alkaa jumalanpalveluksella klo 10, minkä jälkeen tilaisuus ruokailuun Linnankosken lukion ruokalassa.

Vahviala-seuran vuosikokous pidetään lukion juhlasalissa klo 13.

Juhlatilaisuus Linnankosken lukion juhlasalissa alkaa klo 14.00. Tervehdyspuheen pitää Lahja Aho, musiikista huolehtivat Porvoon Seudun Pelimannit sekä Toivo Pönni ja Jouko Salonen. Helsingin Tanssiopiston edustajat steppaavat, Viking Smeds esittää yksinlaulua säestäjänään Raimo Selkee, joka huolehtii myös yhteislaulun säestyksestä. Juhlapuhujana on tohtori Ilmari Susiluoto.

Ruokaliput maksavat 7 euroa ja liput juhlaan 8 euroa.

Viipurin saaristo 2000-luvulla

Viipurinlahdella ei enää ole juurikaan ehjiä rakennuksia, Ravansaarella on rikottu viime vuosina jokainen rakennus. Näin kirjoittaa Markus Lehtipuu Pro Karelian nettisivulla Viipurilahden tilasta ja jatkaa:

Uuraansalmen länsipuolella oleva Ravansaari kuuluu Saimaan kanavan vuokra-alueeseen, eikä venäläisillä olisi periaatteessa mitään asiaa saarelle. Se ei estä venäläisiä tunkeutumaan Suomen valtion vuokra-alueelle polttamaan tai tuhoamaan taloja. Todellisuus on järkyttävä. Kivijalkoja, sojottavia savuhormoja, raunioiksi palaneita omakotitaloja. Erään kivijalan vieressä on mustaksi värjäytynyt kookas koivu: kesällä 2002 riehui tulipaloja kun suomalaisia taloja poltettiin.

Karjalan tuho näkyy kaikkialla. Kesällä 2002 tuhoitiin Venäjän viranomaisten aiemmin ylläpitämiä vartiopuomeja, sotilaskohteita ja pioneerileirejä. Karjalaa on tuhottu ainakin 10 vuotta. Tällä hetkellä suurin osa neuvostoaikaisista navetoista, tehtaista, lastenleireistä ja muista rakennuksista on raunioina.

Ravansaari on Viipurinlahden surullisimpia esimerkkejä. Keskellä Viipurinlahtea makaa ruostunut rahtilaivan runko. Turkinsaaren vanha suomalainen kasarmialue on tuhottu, vain betoniperusteet ovat jäljellä. Lihaniemen upeat rantatontit ovat metsittyneet eikä yhtään suomalaista rakennusta ole jäljellä.

Ravansaari oli tiheästi asuttu satama- ja luotsikeskus, jonka kautta kulki paljon puutavaraa.

Kokouskutsu

Koskelaisten Sukuseuran sääntömääräinen vuosikokous pidetään 6.7.2003 Porvoossa Linnankosken lukiossa Vahvialan pitäjäjuhlan päätyttyä n. klo 16 alkaen.

Kokouksessa käsitellään sääntömääräiset asiat:

1. Esitetään toimintakauden 1.7.2001-30.6.2003 toimintakertomus ja tilinpäätös sekä tilintarkastuskertomus.
2. Päätetään vastuuvapauden myöntämisestä johtokunnalle tai toimenpiteistä, joihin edellisen kauden hallinto ehkä antaa aihetta.
3. Vahvistetaan seuraavan toimintakauden toimintasuunnitelma ja talousarvio.
4. Päätetään seuraavan toimintakauden jäsenmaksun suuruudesta.
5. Valitaan johtokunnan puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja.
6. Valitaan johtokunnan jäsenet erovuoroisten tilalle.
7. Käsitellään muut johtokunnan tai jäsenten kokoukselle esittämät asiat

Murretestin vastaukset

Kohta 1: huittu voi olla latva, polu tai heila

Kohta 2: kaivata on sama kuin kannella

Kohta 3: jukolauta; reen jalaksia yhdistävä lauta

Kohta 4: omissa ajatuksissaan, hajamielisenä

Kohta 5: huilata; hiihtää tai kulkea nopeasti

Kohta 6: kaakana on sama kuin etäällä

Kohta 7: karpaasi on piiska tai iso mies

Kohta 8: höllä; höyry, ilmavirta tai veto

Kohta 9: pakottamista kulkemaan aikuisen jalan tai haarojen ali

Kohta 10: uimarakko tai kumppani

Koskelaiset

Vast. toimittaja Heikki Koskelainen
Leppisaarentie 10 C
00830 Helsinki
puh. 09-755 33 57, 050-56 34 065
heikki.koskelainen@kolumbus.fi

Toimittaja Pekka Koskelainen
Vuorenpöntie 5 B 132
00820 Helsinki
puh. 09-786 380, 0400-918 375

Paino Formato Oy, Porvoo

Julkaisija Koskelaisten Sukuseura ry

Tilausmaksu 9 € sisältyy jäsenmaksuun

Pankkitili Nordea 126230-518535